

Opettajan ja opiskelijan vuorovaikutussuhde etäopetuksessa

Öhrmark, Eila T. 1988. *Opettajan ja opiskelijan vuorovaikutussuhde etäopetuksessa*. Aikuiskasvatus 8, 3. 10—14. — Artikkelissa käsitellään etäopetuksen opiskelija-opettaja vuorovaikutussuhdetta, tekijöitä, joista vuorovaikutussuhde muodostuu ja sen yhteyksiä opiskelumotiivaatioon. Tarkasteluaineistona on ollut Kansanvalistusseuran Kirjeopiston kokemustieto sekä etäopetusta käsittelevä kirjallisuus. — Kokemukset ja tutkimustulokset ovat pääosin samansuuntaisia. Opettaja-opiskelija vuorovaikutussuhde koetaan tärkeäksi. Toisaalta opettaja-opiskelija suhteen yhteys opiskelumotiivaatioon jää avoimeksi. Teknologisen kehityksen vaikutus etäopetuksen vuorovaikutussuhteeseen näyttää herättävän optimistisia ja opiskelijan autonomisuuden lisääntymiseen liittyviä odotuksia, mutta myös eri suuntaisia oletuksia. Nämä alueet tarjoaisivat kiinnostavia kohteita tutkimukselle.

Etäopetus kaksisuuntaisena viestintänä

Etäopetus on vasta parin viime vuosikymmenen aikana noussut teoreettisen tarkastelun kohteeksi. Ensimmäiset opetusteoriat syntyivät 1970-luvulla (Peters, Moore, Holmberg jne). Eri tutkijat painottavat etäopetuksessa eri puolia; joku opettajan ja opiskelijan erillisyyttä, joku opiskeluaineiston vuorovaikutusluonnetta, joku sen massatuotannollisia piirteitä. Seuraavista piirteistä vallitsee laaja yksimielisyys. Etäopiskelussa:

- opettaja ja opiskelija ovat erillään
- suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa koulutusorganisaatio
- opetus toteutetaan teknisin välinein
- opetus on kaksisuuntaista viestintää
- lähiopetuskytkentä on mahdollinen
- opetus toteutetaan massatuotantomaisesti, mikä sallii suuret opiskelijamäärät

Börje Holmberg korostaa omassa teoriasaassa opettajan ja opiskelijan erillisyyttä, etäopetuksen vuorovaikutusluonnetta (didactic conversation) sekä taustalla olevan koulutusorganisaation ohjaavaa vaikutusta (guided didactic conversation).

Holmbergin keskustelunomaisuutta korostava näkemys menee varsin pitkälle, sillä hän näkee vuoropuhelun kahtaalla: opiskelijan opettajalle lähettämiin tehtäviin ja opettajan niihin laatiimiin kommentteihin sisältyvänä sekä ”simuloituna”, etäopiskeluaineiston keskustelunomaisessa tyyliässä, johon opiskelija ”vastaa” opiskellessaan aineistoa.

Miten opiskelijan ja opettajan vuorovaikutus toteutuu

Opettajan ja opiskelijan välistä vuorovaikutussuhdetta voidaan tarkastella sen mukaan, kuka tekee aloitteen opetuskeskustelun käynnistämiseksi, mitkä vuorovaikutuksen tehtävät ovat, minkälaisin välinein keskustelua käydään tai miten se ajoittuu.

Aloitteen tekee usein koulutusjärjestelmä jollakin persoonattomalla toimenpiteellä. Koulutusorganisaatio lähestyy opiskelijaa oppiaineiston lähettämisen yhteydessä ”tervetuloa joukkoomme” -kirjeellä, jossa annetaan myös kaikki tarpeelliseksi katsotut toimintaohjeet. Jotkut opistot esittelevät tällöin myös kurssin opettajan. Opiskelutekniikkaa koskeva ohjaus annetaan tavallisesti kirjallisesti. Varsinaisen opettajan ja opiskelijan välisen keskustelun aloittaminen jää usein opiskelijalle.

Opiskelun alkuun pääseminen ja tehtävien lähettäminen tuntemattomalle opettajalle saattaa viedä aikaa ja ajan kuluessa jäädä peräti tekemättä. Kynnyksen korkeutta madaltaessaan jotkut opistot ovat päätyneet käytäntöön, jossa opettajat tai opintojen ohjaajat ottavat uusiin opiskelijoihin yhteyden joko puhelimitse tai kirjeitse heti kun nämä ovat ilmoittautuneet.

Ruotsalainen tutkija John Bååth korostaa puhelimen merkitystä juuri tässä alkukontaktissa. Jos henkilökohtaiseen tapaamiseen on opiskeluohjelmassa lainkaan mahdollisuutta, olisi tämä kasvoista-kasvoihin tilanne Bååthin mukaan järjestettävä juuri opiskelun alkuvaiheessa.

Eräissä Euroopan maissa, ja erityisesti suurissa etäopetusjärjestelmissä etäopiskelijalla on erikseen opettaja (tutor) ja opintojen ohjaaja (counsellor). KVSK-opiston kokemuksen ja mm. norjalaisten tutkimusten mukaan tällaisella roolijaolla on haittansa. Vain yhdistetty ohjaaja-opettaja voi riittävän kokonaisvaltaisesti nähdä etäopiskelijan ongelmat kokonaisuutena, nähdä opintomenestyksen, työtapojen tai yksityiselämän yhteyksiä ja keksiä niihin ratkaisuosituksia.

Etäopettajan ja opiskelijan vuorovaikutus tuottaa välillisesti opiskeluaineistojen laatijoille hyödyllistä tietoa. Välittömästi opiskelutilanteeseen liittyvistä vuorovaikutuksen tehtävistä neuvonta, opiskelun tukeminen ja ohjaus näytävät keskeisiltä.

Opiskelun tukeminen tarkoittaa kaikkia niitä toimenpiteitä, joilla opettaja edistää opiskelumuotivaation säilymistä.

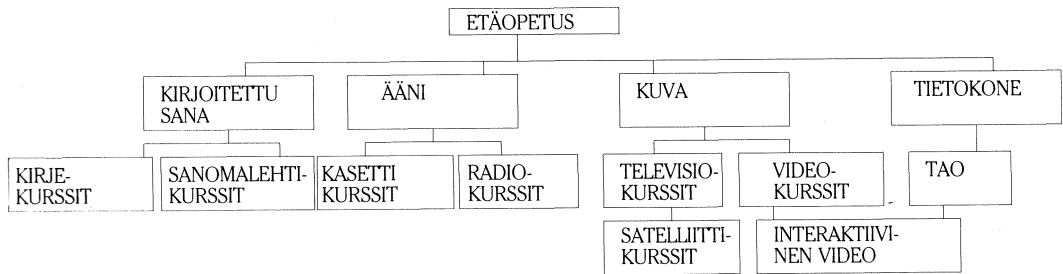
Ohjaus perustuu opiskelijan lähettämiin tehtäväsuorituksiin ja sisältää opettajan kommenttien muodossa kaikki ne keinot, joilla opettaja edistää opiskelijan oppimista, käsitteiden sel-

kiytymistä, uuden tiedon kytkeytymistä vanhaan ja keskeisten asioiden painumista opiskelijan mieleen. Opettamisesta ei niinkään ole kysymys. Etäopiskeluaineiston tehtävänä on välittää uusi tieto, antaa opetus, opettaja on tukihenkilö. Arviointi saa joskus liian korostuneen aseman opettajan työtä tarkasteltaessa. Se on vain yksi monista keinoista, joilla opettaja edistää oppimistapahtumaa.

Oman tehtäväalue tarkastelunsa ansaitsi etäopiskelijan mahdollisuus esittää omia kysymyksiään. On hämmästyttävää, miten harvoin etäopiskeluaineistojen tehtäviin sisällytetään opiskelijan kysymyksiä opettajalle. Näin on usein, huolimatta etäopetuksen opiskelijan autonomiaa ja opiskelun itsejohtoisuutta korostavista ihanteista.

Etäopetuksessa opiskeluaineisto välitetään ja siihen kytkeytyvä opetuskeskustelu käydään pääasiassa jonkin viestintävälineen avulla. Välineet voivat perustua painettuun sanaan, ääneen, kuvaan, tietotekniikkaan tai niiden yhdistelmiin.

Etäopetusmuotoja niiden perustana olevan viestintävälineen mukaan luokiteltuna.

Kirjeiden, jo yleisiksi käyneiden äänitteiden, puhelimien, radio- ja TV-ohjelmien itsenäinen tai kirjeopetukseen kytketty käyttö laajentaa koulutusmahdollisuuksia yleensä, mutta erityisesti vuorovaikutuksen ulottuvuuksia. Videokasetit, interaktiivinen video, erilaiset on-line ja off-line tietokoneohjelmat ja televerkostot ovat tulossa, mutta niiden käyttökelpoisuus rajoittuu vielä läntisiin teollisuusmaihin.

Etäopetuskirjallisuuden mukaan "puhtaalla" kirjeopetuksella voi päästä samoihin oppimistuloksiin kuin uusimmilla viestintäteknikoilla. Silti ei haluta asettaa kyseenalaiseksi esim. puhelimen käyttökelpoisuutta nopeasti tarvittavan ohjeen saamisessa opiskelijalle tai tietokoneella tuotettavien kommenttivaihtoehtojen merkitystä opettajalle, joka on kyllästynyt alituisesti samantapaisina toistuvien kommenttien aiheuttamaan käsityöhön.

Vaikka etäopetuksessa opetuskeskustelu

käydään pääasiassa massatiedotusvälineiden keinoin, ei lähiopetuksen tai opettajan ja opiskelijan henkilökohtainen tapaaminen ole pois suljettu. Taloudellisista syistä ja tavoitettavuuden kannalta henkilökohtaiset tapaamiset ovat etäopetuksen ongelmallisinta osaa. Lähiopetukseen osallistumista ei voida useinkaan asettaa pakolliseksi. Lähikontaktit edellyttäisivät varsin tiheää paikallisten ohjaajien ja tapaamispaikkojen verkostoa. Harvalla etäopetusjärjestelmällä — Britannian avointa yliopistoa ja vastaavia lukuunottamatta — näyttää olevan mahdollisuuksia sellaisen ylläpitämiseen.

Jos etäopetusohjelmaan liittyy lähiopetusta, saa se tavallisesti jonkin seuraavista muodoista: etäopiskelija tapaa ohjaajansa säännöllisesti sovittuina aikoina, esim. kerran kuussa; etäopiskelu voi sinänsä tapahtua neuvovan ohjaajan läsnäollessa; etäopetukseen liitetään lyhyehköjä seminaarijaksoja.

Ennen varsinaisen opiskelun alkua vuorovaikutussuhteen painopiste on tutustumisessa, opiskelijan kokemus- ja tietotaustan selvittämisessä, tavoitteiden ja olosuhteiden kartoittamisessa. Opiskelun aikana keskustelu käydään opiskelijan suoritusten pohjalta. Keskustelusiältö painottuu oppimisen ja motivaation edistämiseen. Opiskelun päätyttyä vuorovaikutus tarkoittaa palautekeskustelua. Epävirallinen jää usein opettajan ja opiskelijan väliseksi ja saat- taan saada kauniin kirjeen tai jatkuvan postikorttisuhteen muodon.

Virallinen palautekeskustelu käydään usein välillisesti. KVSK-opistossa opiskelijan antama palaute tarkoittaa loppuarviointilomaketta opettajaa koskevine kysymyksineen. Tulokset ilmoitetaan opettajille useimmiten yhteenvetoina tai koulutustilaisuuksien teemoiksi sovellettuina.

Opettajan osuus vuorovaikutussuhteessa

Holmbergin luonnehdinnan mukaan etäopetuksessa siis käydään opetuskeskustelua kahdella tasolla: toisaalta etäopiskeluaineiston ja opiskelijan, toisaalta opettajan ja opiskelijan kesken. Opiskelijalla on ikäänkuin kaksi opettajaa — suorituksia tarkastava ohjaaja ja opiskeluaineistoon rakennettu keskustelutyö.

Työnjako opiskeluaineiston ja ohjaajan välillä on etäopetuksen keskeinen kysymys, ja se voi olla sen kompastuskivi. Pelkistäen voi sanoa, että opiskeluaineiston tehtävänä on opettaa, ohjaajan tehtävänä on varmistaa oppiminen henkilökohtaistamalla, selittämällä, arvioimalla, motivoimalla. Parhaimmillaan työnjako on selvä, ja aineisto ja ohjaaja tukevat toistensa työtä. Jos opiskeluaineisto on heikosti suunniteltua, vaikeutuu etäopettajan työ. Toisaalta opettaja voi tehdä paljon korvataksaan puutteellisen aineiston haittoja.

Mitkä sitten ovat etäopettajan tehtävät, jos opiskeluaineisto hoitaa sille asetetut tehtävät? Hilary Perraton toteaa: "Etäopettajan rooli ja tehtävä on toinen kuin lähiopettajan; ei tiedon siirtäjän vaan oppimaan edistäjän." (Distance Education, International Perspective).

John Bååth on tutkinut etäopettajan tehtäviä eri oppimiskäsitysten pohjalta soveltaen mm. Gagnén teorioita. Samalta pohjalta norjalaiset etäopetustutkijat ovat päätyneet kymmeneen etäopettajan pedagogiseen tehtävään. KVSK-opistossa niistä on muotoiltu "kirjeopettajan kymmenen käskyä":

1. Motivoi
2. Jäsennä tavoitteita
3. Kytke uusi ja vanha tieto
4. Viittaa opiskeluaineistoon
5. Korjaa, selitä, ohjaa

6. Aktivoi
7. Anna palautetta
8. Ohjaa tiedon soveltamiseen
9. Vahvista mieleenpainumista
10. Arvioi

Koululaitoksesta etäopetukseen siirtyvät opettajat pyrkivät painottamaan arviointitehtävää ja arvostelutekniikkoja. Kuitenkin arvioinninkin tehtävä opiskelutapahtuman kestäessä on oppimisen edistäminen. Opiskelun jälkeiset loputentit ja tutkinnot ovat erikseen. "Yleensä ottaen tehtävien ja niitä tarkastavan opettajan ensisijainen tehtävä — yhdessä kurssiaineiston kanssa — tulisi olla opiskellun tietoaineiston vahvistaminen... Huomautuksissaan, selvi- tyksissään, opettajan tulee pyrkiä selkeyttämään käsitteitä, pyrkiä johdonmukaisuuteen edistääkseen opitun asian vahvistamista, selittämistä ja jäsentämistä." (Ausubel 1963).

Opettajan sanotaan vaikuttavan opiskelijaan myös persoonallisuutensa koko voimalla. On tutkittu, miten se mahdollistuu etäopiskelussa. On selvitetty, minkälaisia ovat ne opettajan ominaisuudet, jotka voivat välineellisen keskustelun rajoitukset ylittäen tulla vuorovaikutuksessa esille, ja minkälaisia toiveita etäopiskelija asettaa opettajaansa. Tutkimuksissa saadut tulokset näyttävät samansuuntaisilta eri puolilla maailmaa. Opiskelijoille tuntuu olevan tärkeintä, että opettaja on "elävä ihminen, jonka kanssa voi keskustella, joka pitää ihmisistä, on myötätuntoinen." (Bååth, Wängdahl).

KVSK-opiston opiskelijat ovat kyseltäessä toivoneet, että opettaja:

- suhtautuu opiskelijaan henkilökohtaisesti
- ymmärtää opiskelijan tilannetta
- kannustaa ja rohkaisee
- on myönteinen
- kirjoittaa selvällä käsialalla
- tarkastaa tehtävät nopeasti

Stein kertoo kurssista, jonka loppuunsa- oitukset olivat hyvin alhaiset. Opettaja, joka oli "kylmä asiakeskeinen mies", vaihdettiin henkilöön, "jolla oli sama pätevyys, mutta joka piti ihmisistä". Loppuunsa- oitukset olivat kaksinkertaiset. (Stein 1960)

Opiskelijan käsityksiä vuorovaikutustilanteesta

Opettajan roolin merkitystä opiskelijoille tutkitiin KVSK-opistossa kyselyllä. Kysymykseen, *Miten tärkeänä etäopiskelussa pidät opettajan palautetta ja kommentteja* 179 vastaajasta 95 % vastasi pitävänsä niitä hyvin tärkeinä tai tärkeinä (arvot 5 ja 4), 0,6 % ei pitänyt niitä tärkeinä (arvot 2 ja 1 viisiportaisessa asteikossa).

Samassa kyselyssä kysymys: "Miten tärkeä"

änä pidät mahdollisuutta puhelinkyselyyn vaikeissa kohdissa? sai vastaukset: hyvin tärkeänä tai tärkeänä 59 % (arvot 5 ja 4), ei itselle tärkeänä 17 % (arvot 2 ja 1).

KVSK-opistossa kurssinsa loppuunsaorittavat täyttävät loppuarviointilomakkeen, jossa on myös opettajan työhön liittyviä kysymyksiä. Yleisarviossaan runsas puolet opiskelijoista arvioi opettajansa työn hyväksi, kolmasosa kiitetäväksi, kymmenesosa tyydyttäväksi. Huonoksi sen arvioi prosentti tai kaksi. Kielteinen palaute ilmenee lähinnä avoimissa kysymyksissä. Esiintyvät puutteet toistuvat samoina: ”kommentteja oli liian vähän”, ei kerrottu kaikkia virheitä”, ”opettaja ei ilmoittanut oikeita vastauksia”, ”en saanut riittävästi neuvoja”. Opettajan antamia arvosanoja 90 % pitää oikeudenmukaisina.

Toisaalta ainakin Ruotsista löytyy tutkimustuloksia kokeilusta, jossa tietokone oli elävää opettajaa suosittumpi. Bååth kuvaa tietokoneavusteisen opetuksen kokeilua, jossa koeryhmä sai suoritustensa palautuksen yhteydessä tietokoneen laatimia runsaita lisäkommentteja. Vertailuryhmä sai tavanomaisia käsikirjoitettuja opettajan kommentteja. Koeryhmä suhtautui ”opettajan työhön” myönteisemmin kuin vertailuryhmä.

Korkea-asteen etäopetuksen piirissä on tehty kyselyitä, joissa jopa puolet opiskelijoista ilmoittaa, ettei opettajalla ollut mitään merkittävää vaikutusta opiskelun kulkuun ja tuloksiin. Ilmeni myös, että opiskelijat eivät käyttäneet lainkaan tilaisuutta opettajalta kysymiseen ja henkilökohtaisen ohjauksen saamiseen.

KVSK-opiston yhdistetyn lähi- ja etäopetuksen kokeilu (peruskoulun ja lukion suorittaminen kolmevuotisena etä- ja lähiopetusyhdistelmänä) valossa näyttää siltä, että koulumuotoisesta opetuksesta etäopiskeluun siirtyvät ja vähän opiskelukokemusta omaavat tai kauan sitten viimeksi opiskelleet ovat herkkiä altistumaan opettajan vaikutukselle ja edistämään opettajajohtoisen oppimislanteen syntymistä. Riippuvuus näyttäisi asteittain väistyvän etäopiskelukokemuksen karttumisen myötä. Onhan opiskelijan itsenäistyminen ja itsenäistämisen etäopetuksen tavoitteenakin.

Mielenkiintoinen opettaja-opiskelijasuhteen merkitystä selvittävä tutkimus tehtiin Norjassa NKL-skolenissa. Useista pienistä modulikursseista muodostuvaa opetuskokonaisuutta opiskelevista muodostettiin kaksi koeryhmää. Toiselle ryhmälle osoitettiin yksi ja sama päätoiminen ohjaaja kaikkiin osakursseihin. Vertailuryhmällä oli normaaliin tapaan joka kurssissa eri opettaja (tutor) ja lisäksi eri henkilö käytännön ohjeiden antajana (counsellor).

Vertailuryhmän opettajat olivat tavalliseen tapaan sivutoimisia. Vertailuryhmän kirjekierto

eli suoritusten palautusnopeus oli normaali. Kun taas koeryhmällä se päätoimisen opettajan ansiosta oli pari-kolme päivää lyhyempi (kahden suuntaisine postinkulkuineen n. 5—6 päivää).

Tulokset osoittivat, että koeryhmä opiskeli aktiivisemmin, se suoritti enemmän opetusyksiköitä ja osakursseja. Siis loppuunsaoritusluvut olivat korkeammat. Puhelimen käyttö oli tehokkaampaa ja asenne opettajan työhön myönteisempi kuin vertailuryhmällä. Aloitustiluuissa, eikä myönteisessä suhtautumisessa etäopetukseen sinänsä, esiintynyt eroja.

Opiskelijoiden kokemaan oletetun eristyneisyyden tunteessa ei kuitenkaan havaittu merkittäviksi tulkittavia eroja. Sen sijaan tutkijat totesivat kiinnostuneina, että eristyneisyyden tunnetta joko koetaan tai ei koeta, neutraaleja ei olla. (Rekkedal 1985).

Valitettavasti norjalaistutkimus ei erittele tutkimusraportissaan muiden tekijöiden, esim. kirjekierron nopeutumisen vaikutusta.

Opiskelijoiden kokemuksia voidaan tutkia myös epäsuorin keinoin. Vuorovaikutussuhteen häiriöt tai epäonnistuminen saattaa näkyä esim. keskeyttämisluvuissa, huonoina arvosoina tai kontaktien niukkuutena. Myös aloitamattomuus voidaan osittain lukea vuorovaikutuksen epäonnistumiseksi (organisaatiotatsolla), koskapa järjestelmässä, joissa opettaja ottaa yhteyden uusiin opiskelijoihin, aloitusluvut ovat paremmat kuin vertailuryhmissä.

Etäopetuksessa puhutaan paljon keskeyttämisen (drop-out) ongelmasta. Kaikissa järjestelmissä eri kurssien loppuunsaoritusluvuissa on suurta vaihtelua. Keskimääräiseksi luvuksi ilmoitetaan usein n. 50 %. Se pätee myös KVSK-opistoon. Vertailuja tehtäessä vaikeutena on, että keskeyttäneet saatetaan laskea eri tavalla. KVSK-opistossa keskeyttäneisiin laskeetaan myös ne opiskelijat, jotka eivät ole aloittaneetkaan suoritusten lähettämistä. Siitä huolimatta, että osa opiskelijoista ei aiokaan lähettää suorituksia. He tahtovat ehkä vain opiskeluaineiston, jota verotussyistä ei ole muulla tavoin saatavissa.

Eristyneisyyden tunteen ja keskeyttämisen, ja eristyneisyyden tunteen ja opettajasuhteen yhteys ei ole täysin selvä. Norjalaisen tutkimuksen mukaan opettaja-opiskelija suhteen vahvistaminen vaikuttaa keskeyttämislaituutta vähentävästi. Yksi selkeimmin todettavista syy-yhteyksistä on opiskelumotivaation ja suoritusten opettajalta palaamisen nopeus. Useissa selvityksissä suoritusten palautusnopeus eli kirjekierto on todettu tärkeimmäksi opiskeluintoa ylläpitäväksi seikaksi. Holmbergin mukaan ”mitä vahvempi tunne opiskelijalla on siitä, että koulutusjärjestelmä pyrkii edesauttamaan hänen oppimistaan, sen vahvempi on hänen sitoutumisensa opiskelutilanteeseen. Mitä vah-

vempi sitoutuminen oppilaitokseen ja oppiaineeseen, sen vahvempi motivaatio ja paremmat tulokset". (Holmberg 1985).

Opiskelijakuva

Raporteissa nähdään tilastollisin keinoin koottuja kuvauksia "tyypillisestä kirjeopiskelijasta", mutta varsinaista etäopiskelijan persoonallisuuden kuvaa ei liene suuresti tutkittu. Onkohan se mahdollistakaan. Etäopetusjärjestelmät eroavat sittenkin suuresti toisistaan; koulutusalojen, -tasojen, kohderyhmien ym. osalta.

Etäopiskelijan tuntemaksi usein väitetty eristyneisyyden tunne on ristiriidassa eräiden muiden, samoin etäopiskelijalle tyypillisiksi mainittujen piirteiden kanssa. KVS-opiston piirissä etäopiskelijoille on totuttu antamaan luonnehdintoja: itsenäinen, vastuuntuntoinen, omaloitteinen, pitkäjänteinen.

Bääth on inspiroivalla tavalla kommentoinut australialaisten tutkijoiden Durkheimin itsemurhateoriaan pohjautuvia "olettamuksia" kirjeopiskelijoiden ja potentiaalisten itsemurhaajien yhteisistä piirteistä: ei yhteyksiä muihin opiskelijoihin, vähäiset kontaktit oppilaitokseen, löyhä yhteys ja sitoutumattomuus oppilaitoksen sosiaaliseen rakenteeseen.

Yleinen opiskelijakuva saattaa olla jossakin mielessä hyödyllinen työtään aloittavalle etäopettajalle. Varsinaisessa työssä tarvitaan kuitenkin mahdollisimman yksilöllistä kuvaa ja henkilökohtaista suhdetta.

Jos ei sellaisen luominen henkilökohtaisen tapaamisen tai puhelinkeskustelun avulla taloudellisista tai muista syistä ole etäopetusjärjestelmässä mahdollinen, jää molemminpuolinen esittäytymiskirje käyttökelpoiseksi keinoksi.

Yhteenveto

Havainnot etäopetukseen sisältyvästä opettajan ja opiskelijan välisestä vuorovaikutussuhteesta ovat laajalti samansuuntaisia:

Etäopiskelijat kokevat opettajan ja opiskelijan välisen suhteen merkittäväksi ja arvostavat sen henkilökohtaisuutta. Onnistunut ja koko opiskelun ajan jatkuva opettaja-opiskelija suhde näyttää edistävän opiskelumotivaatiota opintosuorituksilla mitattuna. Onko etäopiskelijan eristyneisyys todellisuutta vai myytti, jakaa mielipiteitä. Eräät tutkijat torjuvat ajatuksen eristyneisyydestä korostuessaan etäopiskelijan ja opettajan vuorovaikutussuhdetta suorastaan etäopetuksen keskeisenä piirteenä. Ilmeistä onkin, että vuorovaikutussuhteen laatu on avainkysymys.

Vaikka yleisesti todetaan, että opettajan ja

opiskelijan välinen vuorovaikutussuhde on tärkeä opiskelijalle, näyttäisi se kuitenkin vaihtelevan esim. opiskelijan koulutaustan, opiskelukokemusten ja erityisesti opiskelumotiivien perusteella.

Ehkä yllättävätkin tuntuva väite: "etäopetus voi olla yksilöllisempää kuin lähiopetus" ansaitsee lisäselvitystä, vaikka saa tukea muutamista kirjallisuudessa esiintyvistä maininnoista (Perraton, Holmberg).

Useat havainnot tukevat käsitystä, että tietokone- ja viestintäteknikan kehitys tulevat vaikuttamaan etäopetuksen opettaja-opiskelija-suhteeseen mm. lisäämällä opiskelijan käytössä olevia vaihtoehtoja ja siten edistämään hänen itsenäisyyttään opiskelun suunnittelussa ja toteutuksessa. Elävän opettajan jatkuvaa ja ylivoimaista merkitystä korostaviakin näkemyksiä esiintyy. Tietotekniikka nähdään opettajan apuvälineenä.

Lisävalaistuksen saamiseksi kannattaisi syventyä vielä esim. seuraaviin kysymyksiin: Mikä on etäopettajan merkitys sosiaalisten motiivien ja hyötytavoitteiden orientoimille opiskelijoille? Onko tietokonekommenttien suosiossa uutuudenviehätystä? Lisääkö tietokoneavusteinen opetus opiskelijan itsenäisyyttä ja miten se voidaan todeta? Onko eristyneisyyden tunteen ja opiskelumotivaation välillä yhteyttä? Millainen on etäopiskelijan persoonallisuus?

Lähteet

- Ausubel, D.P. 1963. *The Psychology of Meaningful Verbal Learning*. Grune & Stratton. New York.
- Bääth, J.A. 1975. *Submission Density in Nine Correspondence Courses*. Pedagogical Reports, no 2. Department of Education. The University of Lund.
- Bääth, John - Månsson, Nils-Ove. 1977. *CADE - a System for Computer-Assisted Distance Education*. Malmö.
- Bääth, J.A., Wångdahl, A. 1976. *The Tutor As an Agent of Motivation of Correspondence Education*. Pedagogical Reports, no 8. Department of Education. The University of Lund.
- Flinck, Rune. 1978. *Correspondence Education Combined with Systematic Telephone Tutoring*. Kristianstad.
- Harris, V.J.A. 1975. *The Distance Tutor, Education by correspondence*. Manchester Monographs 3. Bournemouth.
- Holmberg, B. 1985. *Status and Trends of Distance Education*. Lektor Publishing. Lund.
- Kyrö, Matti. 1981. *Yhdistetyn lähi- ja etäopetuksen kokeilu*. Kansanvalistusseuran Kirjeopisto. Helsinki.
- Malkki, Vilho. 1945. *Suomalainen kirjeopisto*, Kansanvalistusseuran Kirjeopisto. Helsinki.
- Moore, M. 1977. *On a Theory of Independent Study*.

-
- Nurmi, K. 1985. Opiskelijan ja opettajan parijärjestelmä korkea-asteen etäopetuksessa. Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Rekkedal, Torstein. 1972. Correspondence Studies, Recruitment, Achievement and Discontinuation. Oslo.
- Rekkedal, T. 1985. Introducing the Personal Tutor/Counsellor in Distance Education. Report 2: Final report. NKI-skolen. Stabekk, Norway.
- Sewart, Keegan. Holmberg (ed. 1983). Distance Education International Perspectives. Croom Helm Ltd. Kent.
- Stein, L.S. 1960. Design of a Correspondence Course. *Adult Education* 10, 161—166.
- Wängdahl, A. 1980. Who are the Correspondence Students and What about Their Handicap of Isolation. University of Lund, Department of Education. *Padagogical Reports*. Lund.

Öhrmark, Eila T. 1988. Teacher-learner Interaction in Distance Study.

The article deals with two-way communication between the tutor counsellor and learner in distance study, the factors this interaction consists of, and its connections with learning motivation. The material used in this investigation is based on empirical data from The Correspondence Institute of the Society for Popular Culture and distance education literature. Practical experience and research findings are largely in agreement. The teacher-learner interaction relationship is felt to be important. Yet the connection between the teacher-learner relationship and study motivation remains an open issue. The effect of technological development on the two-way communication system and teacher-learner interaction in distance teaching seems to awaken optimistic expectations about increasing student autonomy. But opposing views also exist. This field invites more research.